

Kirándulás egy másik bolygóra

Bár a tényirodalom legkiválóbb lengyel képviselője, Mariusz Szczygiel nem egy másik bolygóra, csak egy másik, hazájával szomszédos országba látogat a *Teremts magadnak édenkertet!* című kötete csehekről szóló esszéin keresztül, olvasva mégis úgy érezhetjük, mintha Csehország Lengyelországból nézve valóban egy másik planétán helyezkedne el.

Ezt a „másik bolygó,-hangulatot a kötet mottója meglehetősen provokatívan érzékelteti, amikor kijelenti, hogy a cseheknek egész máskor a hibái, mint a lengyeleknek, és hogy a lengyelek épp az óvéiktől eltérő hibáik miatt szeretik szomszédjukat annyira.

Hogy azután – a mottó provokatív jellegét enyhítve – a híres cseh emberekkel, illetve civil személyekkel folytatott interjúk kapcsán korántsem feltétlenül hibákról essen szó. Sokkal inkább a cseh mentalitásban gyökerező olyasfajta jegyekről, amelyeket hibáknak tekelezni csak addig lehet, amíg nem ismerjük társadalomban betöltött funkciójukat.

Szczygiel is a társadalom egészére fókuszál, amikor lengyelként felfigyel a cseh életfelfogás egyik legfontosabb összetevőjére: a nemzeti büszkeség hiányára, melyet a kötetben bemutatott költő és filozófus, Egon Bondy művészi pályáján, illetve egy 1954-es versén keresztül („Csehország nekem éjjeliedény / Bár büszke cseh hazafias vélemény / Hogy jobb porcelánból van ez a bili / Mert Masaryk

gyakran televizeli”) érzékeltet, hisz Bondy költeményén a csehek nemhogy felháborodnak, de a mai napig istenítik. Ám ezzel szemben a lengyelek – derül ki a beszélgetésből – nem írhatnának ilyen „bilis” verset. Ott ezt nem engedné a nemzeti büszkeség.

Ráadásul a cseheknél a nemzeti büszkeség hiánya a pátosz- és hősnélküliséget is maga után vonja. „Mintha a cseh kultúra megint szembemenne az egészséges társadalmi szükséglettel. [...] Depatetizálja a patetikust, hősteleníti a hősiest”, s ennek az eljárásnak a legjelesebb képviselője az a Bohumil Hrabal, aki műveiben mindehhez az ironia minden lehetséges eszközét is felhasználja. Ezzel pedig Szczygiel véleménye szerint a lehető legnemesebb módon menekül az őszinteségtől, amely tökéletesen beleillik az író másik fontos művészeti törekvésebe: az átverésbe. „Hrabal úr, kérem szépen, mindannyiunkat átvert. [...] Hiszen megmutatta nekünk, hogy amivel csak találkozunk, minden csodás lehet [...] Az ostoba nála szépek bizonyul. Az idomtalan szép. Az aljas szép (mert a maga szép ostobaságából és szép tökéletlenségéből lett aljas.) És persze a szép is szép. És az életére vonatkozó átverés, [...] az is szép. Sőt, kell az átverés” – s amikor Szczygiel azzal folytatja, hogy erre főleg a lengyelek vágnak, akik veleszületett fogyatékoságukkal nézik a világot, mert „egyik szemünkben ül az ethosz, a másikban a pátosz”, saját népét ostromozva mintha irigyelné a cseheket „lazább” életfelfogásukért.

Főleg, ha tudjuk, hogy a csehek pátosznélkülisége nemcsak művészetükben, de vallásosságuk terén is megmutatkozik. Pontosabban a vallástalanságuk terén. Hiszen amikor úgy beszélünk róluk, mint a legateistább népről, épp pátosznélküliségük csap át a minden rajtuk túlnövő entitás, tehát Isten elutasításába is. A csehek annál pragmatistábbak, minthogy valami földön túliban higgyenek. Hogy mennyire messze áll tőlük a (katolikus) vallás, jól mutatja, hogy egy asszony, amikor Brnóban megnézte az oda érkező pápát, ő is úgy érezte, mintha egy másik bolygóra kirándult volna. Annyira nem tudott azonosulni mindazzal, amit a pápa hirdetett.

S a csehek számára nem kérdés, hogy ezek a sajátosságok mindaddig, amíg nem akadályozzák társadalmuk működését, amíg nem zavarják az emberek együttélését, nemhogy hibáknak, még problémáknak sem tekinthetők. Mert itt senki sem bántja a másikat amiatt, ha önmagában hisz Isten helyett, és senki sem nézi rossz szemmel, ha valaki nem temeti el az anyját. A cseh emberek lelki békéjét mindez nem zavarja. Legfőbb céljuk elérését, hogy minden legyen *v pohode*, azaz mindent a jó hangulat, a konfliktusmentes kapcsolatok határozzanak meg, ezek a sajátosságok inkább segítik, mint gátolják.

A címben szereplő édenkert is ennek a *v pohode*-életérzésnek az igenlése, s lengyel részről történő igénylése egyben. Mert Édenországban érzi magát a lengyel író, amikor Csehországban jár, annak ellenére, hogy ő Európa egyik legkatolikusabb országából jön a legateistább nép közé.

Ezért úgy érzem, hogy Szczygiel esszéiből egyfelől a „hibák” büszke vállalása, másfelől ezek minél teljesebb tolerálása sajtótíró el leginkább. (*Mariusz Szczygiel: Teremts magadnak édenkertet! Fordította: Mihályi Zsuzsa. Európa Kiadó, 2012., 319 oldal, 2900 Ft*)